

[Käsikirjoitus kirjaan *Keski-ikä – Kulttuurihistoria*. Toim. Marjo Kaartinen ja Hannu Salmi. SKS, Helsinki 2022]

3. Kultainen nuoruus

Hannu Salmi

Lapsena tuntenut murheita en,
Riemuja vain, kohdata sain.
Siksi kai aika tuo onnellinen
Säilyykin muistelmissain.¹

Valssi ”Kultainen nuoruus” tuli tutuksi itsenäistymisen jälkeen syntyneille sukupolville, jotka joutuivat kokemaan toisen maailmansodan kurimuksen lapsina tai nuorina aikuisina. Laulu alkoi valoisasti D-duurissa, mutta se kuvasi menetyksen kokemusta. Keski-ian sarastaessa nuoruus oli enää vain kultainen muisto. Nuoruuden aika oli jäänyt taakse.

Kullervo Linnan sävellyksen ja Tapio Lahtisen (nimim. Kullervo) sanoituksen ”Kultainen nuoruus” levytti ensimmäisenä Eero Väre vuonna 1949. Myöhemmin sitä tulkitsivat monet muut artistit Olavi VIRRASTA Vieno Kekkoseen ja Tapio Rautavaarasta Henry Theeliin.² Laulun aloitus ”Lapsena tuntenut murheita en...” puhutteli sodan kokenutta sukupolvea. Menetysten ja kansallisen kriisin jälkeen se saattoi palata nuoruuteensa, aikaan, jolloin kaikki olivat olleet vielä tietämättömiä edessä olevista koettelemuksista. Tälle sukupolvelle, tai ainakin monelle sen edustajalle, sota oli merkinnyt menetettyjä mahdollisuuksia, joita keski-ian kynnyksellä saattoi vain muistella, valssin tahtiin.

Kuva 3.1. Eero Väreeseen tulkitsema ”Kultainen nuoruus” ilmestyi Rytmi-levymerkillä vuonna 1949. Kuva: Hannu Salmen kokoelmat.

Laulun kertosäe nosti esiin nuoruuden kultaisena aikana, jota ei voi unohtaa:

Ei kultainen nuoruus,
Jää unholaan.
Vaan muistoissain jälleen,
Sen luoksein saan.³

Laulu kertoo nuoruuden merkityksestä tilanteessa, jossa suuret ikäluokat olivat syntymässä ja lapsia nähtiin kaduilla ja pihoiilla enemmän kuin vuosiin. Sotaa edeltävät sukupolvet olivat ikääntymässä. Laulun levyttäjä Eero Väre oli vuonna 1949 36-vuotias ja ehkä jo siksikin sovelias keski-ikäisten tuntojen tulkiksi. Sanoittaja Tapio Lahtinen oli laulun levytyksen aikaan vasta 27-vuotias, joten hänelle sanat olivat enemmän kuvitelmaa siitä, miten vanheneva ihminen näkisi nuoruutensa.⁴ Käyttövoimansa laulu sai tilanteesta, jossa osa väestöstä oli kadottanut mahdollisuutensa ”kultaiseen nuoruuteen”.

Tämä luku pohdiskelee keski-ikää nuoruuteen liittyvien käsitysten näkökulmasta. Menetetty nuoruus oli se väräjävä heijastuspinta, jota vasten keski-ian olemus piirtyi. Keski-ikä oli samanaikaisesti erottautumista taakse jääneestä elämänvaiheesta ja pyrkimystä rakentaa uudelleen yhteyttä kadonneeseen maailmaan. Luku pohtii muuttuvien nuoruuskäsitysten ohella muun muassa menneisyyden nostalgisointia sekä niitä vanhenevan ihmisen selviytymiskeinoja, joita taisteluun ajan armotonta kulkua vastaan oli olemassa.

Kullan ja hopean välillä

Ajatus kultaisestä nuoruudesta on vanha. Englanninkielisessä kirjallisuudessa käsite ”golden youth” yleistyi ennen kaikkea 1800-luvulla, vaikkakin taustalla oli myös antiikkiin palautuva ajatus kulta-ajasta. Kun kulta-aika viittasi myyttiseen menneisyyden ajanjaksoon, kultainen nuoruus oli omakohtaisempi ”epookki”, oman elämän jakso, joka oli jo painumassa unholaan.

”Kultaisen nuoruuden” juuria voi jäljittää Googlen digitoimien kirjojen avulla. Tähän mennessä Google oli skannannut yli 40 miljoonaa kirjaa, mikä tarjoaa laajan aineiston käsitteiden yleisyyden tarkastelulle. Googlen kirjakorpuksessa kultainen nuoruus nousee havaittavaksi 1820- ja 1830-luvuilla, aikakautena, joka oli nopean sosiokulttuurisen muutoksen aikaa ja jossa Ranskan suuren vallankumouksen luoma historiallinen katkos oli enää muisto.⁵ Ranskalaisen kirjailijan Alfred de Musset’n romaani *Vuosisadan lapsen tunnustus* (*La Confessions d’un enfant du siècle*, 1836) purki 1800-luvun alun nuorison tunteita: takana olivat menneisyyden rauniot, edessä ”ääretön rusottava taivaanranta”.⁶ Katkoskohdan jälkeen nykypäivä ei tuntunut kuuluvan sen paremmin menneisyyteen kuin tulevaisuuteenkaan.

Englanninkielisessä kirjallisuudessa ”golden youth” esiintyi painokkaasti ajanjaksolla, joka ulottui 1880-luvun alusta ensimmäisen maailmansodan päättymiseen.⁷ Vuosisadan vaihteen pessimistiset näkymät tulevaisuuden suunnasta kenties vahvistivat ajatusta siitä, että ”kultainen nuoruus” oli auttamattomasti jäänyt taakse. Nykyhetkessä, kaupungistumisen ja yhteiskunnallisten muutosten keskellä, nuoruuden elinvoima ja sopusointu olivat vain muisto. Toisaalta ”kultainen nuoruus” oli myös keino teroittaa nuorisolle sitä, miten tärkeää oli käyttää nuoruuden päivät hyödyllisesti, varsinkin kun kaupungistuvassa Euroopassa oli yhä enemmän tarjolla huvituksia nimenomaan nousevalle polvelle.

Suomessa ”kultainen nuoruus” esiintyi julkisuudessa 1870-luvulta lähtien. *Sanomia Turusta* viittasi ”Maa-papin mietteitä ja kertomuksia” -sarjassa vuonna 1877 kultaiseen nuoruuteen menetettynä mahdollisuutena, elämänhistorian arvokkaana vaiheena, jota ei pitänyt tuhjata joutilaisuuteen.⁸ Nuoruuden kultaisuus ei ollut niinkään nostalgian kohde vaan kytkeytyi haluun saada nuoriso ymmärtämään elävänsä tärkeää elämänvaihetta, joka juuri tämän tärkeyden vuoksi oli kultainen. Ehkä ikääntyneempi väki muisteli menneisyyttään, katui nuoruudessaan tekemiään päätöksiä ja menettämiään mahdollisuuksia. Silloin ajatukseksi tuli korostaa nykyhetken nuorisolle elämänvaiheen ”kultaisuutta”, jonka arvon ymmärtää vasta myöhemmin ja jonka merkitykseen olisi syytä havahtua silloin, kun siihen vielä saattoi itse vaikuttaa.

”Kultainen nuoruus” ei ole vain vertauskuva: se on metafora. Nuoruus ei ole *kuin* kultaa, se *on* kultaa, mikä tehostaa ilmaisua. Kultaan liittyy sadunhoitoisuutta, jotakin, joka poikkeaa arkipäivästä, mutta sillä on myös taloudellinen merkitys. Olennaista ”kultaisessa nuoruudessa” on siihen kätkeytyvä arvokkuuden ja arvostuksen tunne. Samaan aikaan kun Suomen markka oli sidottu kultakantaan, toivottiin nuorison ymmärtävän, että todellisinta kultaa oli nuoruuden aika ja siihen liittyvä oppimisen ja kouluttautumisen mahdollisuus, joka tuli käyttää hyödyksi. Näin kullasta voisi kasvaa pääoma, jonka varaan elämä rakentuu.

Kulta on ikivanha vertauskuva myös uskonnollisessa kirjallisuudessa. Pyhien tekstien voimaa on kuvattu vertaamalla sitä siihen, mitä ihmiset pitävät arvokkaimpina. *Kristillisiä sanomia* -lehti kirjoitti vuonna 1850 siitä, miten Raamatun elävä sana on ”kultaa kalliimpi ja mesi-leipää makiampi”.⁹ Henkisyiden ohella kultaa on käytetty hyvän käytöksen vertailukohtana. Kun Erasmus Rotterdamilainen julkaisi vuonna 1530 käytösoppaan *De civilitate morum puerilium*, se tuli pian tunnetuksi nimellä *Libellus aureus*, Kultainen kirja. Teoksen ensimmäinen suomennos ilmestyi

vuonna 1670 Johannes Gezeliuksen toimittamana nimellä *Cullainen kiria*. Hyvät tavat antoivat Eramuksen mukaan nuorukaiselle enemmän aateluutta kuin syntyperä.¹⁰

Jalometalleihin ei viitattu vain nuoruuden kohdalla: myös vanhuus esitettiin hopeaisena. Harmaantuminen ei ollut värien kuihtumista, elämän häviämistä, vaan ”hopeoitumista”, mikä korosti vanhuuden tuomaa arvoa ja arvokkuutta. Anders Ramsayn muistelmateos *Från barnår till silfverhår* ilmestyi kahdeksanosaisena vuosina 1904–1907 ja rakensi laajan panoraaman 1800-luvun Suomeen. Liiketoimissaan yritteliäs mutta monin tavoin epäonninen Ramsay oli muistelmahetkellä ”hopeahapsi”, jonka elämäkokemus oli tiivistynyt kaunokirjallisiin mittoihin. Suomeksi kirjasarja julkaistiin lyhennettynä vuonna 1908 nimellä *Muistoja lapsen ja hopeahapsen*.¹¹

Vanhuuden ”hopeaisuudesta” käy esimerkiksi myös aikakauslehdessä *Tie vapauteen* vuonna 1933 julkaistu runo ”Muistan äitini vanhan”, jonka kirjoittaja oli ironisesti nimimerkki Luukasa. Runon alku näkee vanhuksen harmaissa hiuksissa pyhyiden heijastuksen:

Hopeahapsen otsalla äitini vanhan
On pyhyiden heijastus.
Eessä kokemusten niiden
Pääni paljastanhan.¹²

Vanhuksen kokemusten edessä on pakko nöyrytyä. Samalla käy ilmeiseksi, että hopeahapsen aikanaan antamat neuvot olivat kullan kalliita:

Neuvonjyvät kultaiset äitini vanhan
Ne timantit himmentää.
Niit’ alati muistain kerran
Lepoon uinahdanhan.¹³

Kultaiset neuvot seuraavat hautaan asti. Runossa vanhuuden hopeaisuus kiertyy takaisin kultaiseen nuoruuteen – ja välttämättömyyteen ottaa haaste vakavasti. Samalla runo asemoi keski-ään värittömämmäksi ja arvottomammaksi ikäkaudeksi kullan ja hopean välimaastoon, vaiheeksi, jossa nuoruuden kultaus on kadotettu, mutta vanhuuden hopeainen arvokkuuskaan ei ole vielä saapunut.

Setä- ja tätimäisyyden lähteillä

Nuoruuden kultaisuus ei välttämättä näyttäydä arvokkaassa valossa. Kullan arvokkuus korostaa nuoruuden tuhlaamisen mielivaltaisuutta. Ranskan suuren vallankumouksen jälkeen yleistyi käsite *jeunesse dorée*, joka kirjaimellisesti suomennettuna tarkoitti *kullattua* tai *kullalla silattua* nuoruutta. *Jeunesse dorée*, englanniksi *gilded youth* ja saksaksi *Vergoldete Jugend*, viittasi nuoriin, joiden juuret olivat rikkaassa yläluokassa ja jotka elivät puutetta vailla. Vallankumouksen jälkimainingeissa he asettuivat häviäjien, aateliston puolelle ja vastustivat jakobiineja.¹⁴

Jeunesse dorée oli 1800-luvulla käytössä silloin, kun haluttiin kriittisesti viitata hemmoteltuihin nuoriin, sukupolveen, joka oli syntynyt ”kultalusikka suussa”. Ranskalainen säveltäjä Émile Waldteufel nojasi tähän perinteeseen vuonna 1881 valssissaan *Jeunesse dorée* (Op. 175), joka sanattomasti maalaili mielikuvan yläluokan kultaisista tanssisaleista.¹⁵ Teosta soitettiin Suomessakin 1930-luvulle asti, ja Yleisradion ohjelmatietojen mukaan valssia kuultiin radiossa nimellä ”Kultainen nuoruus”.¹⁶ Toisen maailmansodan jälkeen Waldteufelin teos tuntuu kadonneen radionkuuntelijoiden tavoittamattomiin. Ranskassa tosin ilmaisu *jeunesse dorée* palasi vahvasti käyttöön 1950-luvulla, tällä kertaa sodan jälkeisen nuoriso-ongelman käsittelyssä. Marcel Carnén elokuva *Suurkaupungin nuorisoa* (*Les tricheurs*, 1958) on tunnettu esimerkki ”kullatun nuorison” kuvauksesta. Elokuva suhtautui kriittisesti hemmoteltuun sukupolveen, joka ei ollut kokenut sodan kurjuutta, vieraantui vanhempiensa arvomaailmasta ja käytti aikansa joutilaisuuteen.

Kuva 3.2. Nuorison vapaa-ajan viettoa Ernst Fritschin maalauksessa ”Jeunesse dorée” (1926), Stadtmuseum Berlin.

Suomen kielessä on vaikea tehdä eroa *kullatun* ja *kultaisen* nuoruuden välillä. Kun on puhuttu kultaisesta nuoruudesta, ilmaisua on käytetty sekä nostalgisen muistelun että keski-ikäisen moralisoinnin välineenä. Karkeasti: kun nuoruutensa ohittanut puhuja on muistellut omaa menneisyyttään, muistot ovat näyttäneet kultaisina, mutta kun puhuja on kommentoinut oman aikansa nuoruutta, hän on asettunut setämäiseen tai tätimäiseen asemaan moralisoimaan ”kullan” tuhlausta.

”Kultaista nuoruutta” käytettiin 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa nimenomaan nuorisolle suunnatussa retoriikassa. Nuoruutensa taakse jättäneet keski-ikäiset aikuiset kehottivat nuoria käyttämään ihmiselon ”kulta-aika” siveellisesti ja joutilaisuutta välttämällä. Vilho Reimanin *Itsekasvatuksen aakkosissa* (1918) on kohta, jossa kirjoittaja toteaa: ”Elämän vuodet, ne kultaisen

nuoruuden vuodet varsinkin, menivät kuin siivillä. (...) Nyt olen jo vanhuuden kynnyksellä, kuoleman kolkko viikatemies jo varmasti tuon tuostakin ilmoittaa olemassaolostaan.”¹⁷ Tässä kokija ei ole vielä vanhus vaan ”vanhuuden kynnyksellä”, ehkäpä siis keski-ikäinen, jonka ajattelussa kadonneen nuoruuden kokemukseen sekoittuu aavistus siitä, että tulevaisuudessa ”viikatemies” ilmoittaa olemassaolostaan. Reimanin sanat osoittavat, että moralisoiva ja nostalgisoiva näkökulma nuoruuden ”kultaisuudesta” linkittyvät toisiinsa. Keski-ikäiselle ihmiselle nuoruus ei ole kultainen vain siksi, että se sisältää kauniita muistoja, vaan siksi, että se merkitsee menetettyjä mahdollisuuksia.

Pakinoitsija Tiitus kuvasi *Helsingin Sanomissa* tammikuussa 1928 varttunutta herraa nimeltä Riekku Tuutijärvi. Eräänä päivänä tämä sai vieraakseen nuorukaisen. Yleensä vanhempi mies taipui setämäisyyteen, mutta Tuutijärvi kohteli nuorta vierastaan ”erinomaisella huomaavaisuudella, eikä tuollaisella viileähköllä setämäisyydellä, jota hänen asemassaan olevat ja hänen ikäisensä miehet tavallisesti ovat taipuvaiset osoittamaan koulupojille, vieläpä keltanokille ylioppilaillekin”.¹⁸ Keski-ikä toi tullessaan setämäisen ylemmyyden tunnon nuorempiin nähden, ja siksi oli helppo suhtautua arvostelevasti siihen, jos nuoret eivät osanneet oikein käyttää saamaansa nuoruuden lahjaa. Jo 1920-luvulla julkisessa sanassa vilahti myös ilmaisu ”patriarkaalinen setämäisyys”, jossa vanhempi katsoi edustavansa itseoikeutetusti miehistä valta-asemaa.¹⁹ Ikäeron tuoma holhoavuus saattoi saada myös poliittiset ulottuvuudet: keväällä 1931 Ruotsia moitittiin setämäisyydestä, kun se puuttui Suomen sisäisiin asioihin.²⁰ Setämäisyys ei tosin aina ollut negatiivista, vaan siihen on julkisessa keskustelussa suhtauduttu enimmäkseen empaattisesti. Setämäisyys oli kenties ärsyttävää, mutta se oli myös iän tuomaa perspektiiviä, jota ”setä” ei aina itse huomannut. Siksi se oli hyväntahtoista.

Setämäisyyttä enemmän julkisessa sanassa huolestuttiin tätimäisyydestä. Kun elokuvasensuuri 1930-luvun alussa kielsi Josef von Stenbergin elokuvan *Sininen enkeli* (*Der blaue Engel*, 1930), *Filmiaitta*-lehti kutsui sensoreiden ”tekopyhää ahdasmielisyyttä” tätimäisyydeksi.²¹ Tässä tätimäisyys siis edusti sellaista keski-ikäistä moraalialia, joka ei kyennyt näkemään modernin kulttuurin taiteellisia arvoja vaan juuttui vanhanaikaisiin arvostuksiin. Jos setämäisyys esiintyi usein hyväntahtoisena herttaisuutena, tätimäisyys sukupuolitti iän tuoman valta-aseman ja esitti sen piilevänä moralisointina, joka pitää karistaa pois.²²

Nostalginen nuoruus

Kultaiseen nuoruuteen liittyi moraalinen näkökulma, mutta sittenkin vahvin tunne oli nuoruuden nostalgisointi, ihanteellinen kuva elämän alkutaipaleesta. Tämä ilmenee myös ”Kultainen nuoruus” -valssissa, jossa lapsuus on täynnä ”riemuja vain”. Samalla laulu vihjaa, että nuoruuden jälkeen koittavassa keski-iässä riemujen aika on takana. Nuoruus ei tuntenut vastoinkäymisiä, mutta sen sijaan nykyhetkessä iloiset päivät elävät ”vaan muistoissain”.²³ Keski-ikä ei suoraan ”Kultainen nuoruus” -valssissa kommentoida, mutta väistämättä siihen liittyy surumielisyys, sillä menneeseen ei voi palata millään muulla tavalla kuin muistelemalla.

Nostalgia palautuu etymologisesti kreikan kielen sanoihin *nostos*, joka tarkoittaa paluuta, ja *algos*, joka viittaa tuskaan. Koti-ikävä, tai kykenemättömyys palata kotiin, on paikkasidonnaista, mutta maantieteellisen etäisyyden sijasta nostalgiaa käytetään useimmiten puhuttaessa ajallisista välimatkoista. Se ilmaisee kykenemättömyyttämme palata ajassa taaksepäin, tuskaa siitä, että historia on peruuttamatonta ja yhdensuuntaista. Elämänhistoria konkretisoi historian palautumattomuuden ja luo tunnevaikutuksen, joka on suloisen katkera.²⁴

Nostalgia on käsitteenä ristiriitainen ja monitahoinen. Se diagnosoitiin 1800-luvulla sairaudeksi, joka havaittiin muun muassa Vatikaanin sveitsiläiskaartilaisilla. Kotikonnuiltaan lähteneet sotilaat saivat tuskaa muistellessaan lapsuutensa ja nuoruutensa vuoristoisia maisemia.²⁵ Nostalgia on ollut myös kulttuurituotannon ehtymätön lähde, jossa suloisen katkeraa tuntemuksia on liitetty kuvitteellisiin menneisyyksiin ja ympäristöihin, ei välttämättä yksilön omaan kehityshistoriaan. Nostalgia on nähty myös poliittisena kysymyksenä, varsinkin silloin kun ajan katoavuuden tuskan tilalle on kohonnut uppoutuminen menneisyyden maailmaan sen kritisoimisen tai siitä oppimisen sijaan.

Suomessa nostalgiaa keskusteltiin jo 1800-luvulla. Mielen sairauksia käsitellessään *Åbo Underrättelser* mainitsi vuonna 1889 vuoristosta kotoisin olleiden ihmisten oudon sairauden, joka toisinaan vaivasi myös muihin maanosiin muuttaneita siirtolaisia.²⁶ Jos 1880-luvulla nostalgia esiintyi ennen kaikkea koti-ikäväinä, seuraavalla vuosikymmenellä lehdistössä nostalgiaan viitattiin myös lapsuuden kaipauksena, kokemuksena, jossa lapsuus tuntui yhtäkkiä kaikkoavan ulottumattomiin.²⁷ Nuoruuden nostalgisoituminen näyttää erityisen voimakkaalta 1920-luvulta lähtien. Tämä on toisaalta ymmärrettävää, jos ajattelempa, miten merkittävä vedenjakaja edellinen vuosikymmen oli ollut. Kansainvälisesti siihen vaikutti ensimmäinen maailmansota, katastrofi, joka liikutteli kohtaloita. Suomessa takana oli katkera sisällissota. Nuoruuden ihannoivasta

nostalgisoinnista kertoo Aino Sommarbergin (myöh. Malkamäki) runo ”Kultainen nuoruus”, joka julkaistiin *Työläisnaisten urheilulehdessä* vuonna 1922. Runo alkaa säkein:

Kultainen nuoruus – puhdas ja pyhä,
viaton, suloinen armas yhä.

Kultainen nuoruus – valoisa usko,
kaiken kaunistaa ruusuinen rusko.²⁸

Sommarbergin runo on nuoruuden, sen voiman ja tahdon, ylistystä. ”Ruusuinen rusko” ei ole vanhuuden iltaruskoa, joka saa näkemään menneen nuoruuden kultaisena: se on aamurusko, joka valaa toiveikkuutta ja uskoa tulevaan.

Samaan aikaan kultainen nuoruus näyttäytyi ajankulun armottomana vastakuvana. Norjalainen kirjailija Kristian Elster julkaisi vuonna 1923 romaanin *Den skjønnne ungdom*, joka suomennettiin vuonna 1934 nimellä *Kultainen nuoruus*. Suositun romaanin kuvaus norjalaisista ylioppilaita ensimmäisen maailmansodan aattona, heidän idealismiaan ja tulevaisuudenuskoaan, mutta samalla myös aatteiden vähittäistä murenemistä. Nuorison rauhanaate saa tylyn kohtalon, kun sota puhkeaa. Itse romaani oli ajankuva, mutta samalla se kuvasi keski-ikäistyneen sukupolven tuntoja: nuoruus oli jäänyt taakse, eikä nuoruuden unelmiin ollut paluuta.²⁹

Nämä kaksi esimerkkiä tuovat esiin keski-ikäisen ja nuoruuden suhteen kaksi tasoa. *Työläisnaisten urheilulehdessä* puhuteltiin nuoria, joiden toivottiin ymmärtävän elävänsä kultaista ajanjaksoa, sillä tuota pikaa tämä onnellinen elämä olisi ohi ja muuttunut nostalgian kohteeksi. Kristian Elsterin romaanissa taas näkökulma on jo kääntynyt peruuttamattomasti ja jäljellä on vain nostalginen muisto, tai melankolia, sillä mennyt ei enää palaisi.

Sanonta ”aika kultaa muistot” edustaa realistista vastavoimaa nostalgian kulttuurille. Sanonta korostaa sitä, että nostalgiset tunteet ovat vain ajankulun tuottamaa kultausta, vääristynyt perspektiivi, johon ikääntyminen on meidät pakottanut ja jonka ohitse emme voi menneisyyttä nähdä tai siihen palata. Jos fraasin historiaa katsoo suomalaisen digitoidun sanomalehtiaineiston kautta, se esiintyy jo 1930-luvulla, mutta se teki vahvan paluun 1970-luvun lopulta alkaen. Vanhemmassa aineistossa on klassisia esimerkkejä muistojen kultauksesta. *Savon Sanomien* pakinoitsija Juhani kirjoitti vuonna 1932 nuoruuden aurinkoisen sään muistelusta: ”Jopa on pitänyt

helteisiä heinäpoutia. On kerrankin kesäistä lämmintä, niin kuin muinoisina poikavuosina, jolloin aina päivä paistaa porotti niin, että sylki kivissä sihahteli. Sellaisina ne ovat ainakin jääneet mieleen muinaiset kesät kauan, kauan sitten, sillä aika kultaa muistot.”³⁰

Kristilliselle työläisnuorisolle suunnattu *Nuori kansa* -lehti puolestaan kokosi vuonna 1933 nuorten mielipiteitä kysymykseen ”Onko nuoriso nykyään huonompaa kuin entisaikaan?”. Vastajat kiinnittivät huomiota siihen, miten vanhemman polven kanssa seurustellessa ilmeni usein, kuinka ”huonot käsitykset sillä on nuorisosta yleensä (...) Ja väitteensä tueksi osoittaa vanha polvi usein sanomalehtiä, joiden palstoilla nuorison tekemiä kolttosia ja rikoksia löytää vaikka kuinka paljon.” Nuori vastaaja, nimeltään I. Jansson, toteaa:

[T]unkeuduttaessa vielä miespolven verran ajassa taaksepäin saa aivan saman kuvauksen entisestä ja nykyisestä nuorisosta toisiinsa verrattuina. Samalla tavalla kirjoittivat jo faaraoiden Egyptin vanhat silloisesta nuorisosta. Jos ne kaikki on totta, on ihmiskunta siis huononemistaan huonontunut, sillä eivät kai nuoret ole vanhetessaan taas muuttuneet paremmiksi. Tässä täytyy olla jotain vikaa koska tiedämmehän ihmiskunnan kehittyneen eikä ainakaan pahempaan päin. Vika onkin siinä, että vanhat ovat aina jäävejä lausumaan arvosteluaan. Aika kultaa muistot ja he unohtavat varjopuolet.³¹

Vanheneminen tekee jääviksi lausumaan mielipiteitä nykypäivän nuorisosta, varsinkin jos keski-ikäistynyt polvi ei tunnista oman muistinsa ”varjopuolia”. *Nuori kansa* -lehden nuoret viittasivat myös menneeseen sotaan ja siihen, miten oli helppo muistella sisällissodan tuolle puolen jäänyttä aikaa parempana. Ehkäpä juuri dramaattiset historialliset muutokset ja katkokset kultaavat muistoja: menneisyys voi näyttäytyä parempana tai kultaisempana vain, jos nykyhetken ja menneen välissä on muitakin muutoksia kuin henkilökohtainen ikääntyminen. Suomessa tällaisia kokemuksia synnyttivät niin toinen maailmansota kuin maaltapaon vuosikymmenet sodan jälkeen. Menetetyt kotiseudut, nuoruuden rakkaudet, rantakoivut ja pihapihlajat, Karjalan kunnaat ja Petsamon erämaat muuttuivat muistojen raaka-aineeksi.³²

Aika kultasi muistot, mutta ehkä nämä muistot olivat välttämätön tunnevarasto muutosten keskellä, taistelussa ajan armotonta kulkua vastaan.

Ajan kulkua vastaan

Maaseudun Tulevaisuudessa julkaistiin 13. huhtikuuta 1937 nimimerkki Marjatan pakina otsikolla ”Naisasianaisia”. Pakinan lähtökohtana olivat Suomalaisen Naisliiton 30-vuotisjuhlat, joita oli vastikään vietetty. Pakinoitsija kysyy ensin provokatiivisesti, vallitsevaan stereotypiaan viitaten, millaisia ovat naisasianaiset: ”Vanhoja, henkisesti ja ruumiillisesti näivettyneitä, leikintuntemattomia ja katkeroituneita raivottariako?” Seuraavassa virkkeessä hän vastaa: ”Ei, vaan ikuisesti nuoria, raikassieluisia ja huumorintajuisia naisia, joilla on selvä pää ja sydän paikallaan.”³³

Juhlissa nimimerkki Marjatta tutustui liiton puheenjohtajaan kansanedustaja Hedvig Gebhardiin, joka täytti myöhemmin samana vuonna 70 vuotta ja joka tuntui löytäneen elämän eliksiirin. Juhlaillallisen aikana Gebhard oli todennut: ”Pitää säilyttää sielunsa nuorena viljelemällä henkisiä harrastuksia.” Marjatta jatkaa: ”Ei mitään muuta, hyvät naiset, ei permanentteja, ei poskimaalia, ei puuteria eikä huulipunaa. Ei kerrassaan mitään muuta kuin hyviä henkisiä harrastuksia, ja pysytte ikuisesti nuorina. Niin yksinkertaista se on. Ei maksa mitään.”³⁴

Kuva 3.3. Pakinoitsija Marjatan tekstin kuvitusta, *Maaseudun Tulevaisuus* 13.4.1937.

Pakinan yhteydessä on pilakuva, jossa 28-vuotias tanssii ja yleisö hämmästelee, miten niin vanhalla iällä voi heittäytyä tanssin hurmioon. Juhlan aikana eräs vieraista oli kertonut tarinan äidistään, jota oli paheksuttu siitä, että niin vanhana ihmisenä vielä lähti tanssin pyörteisiin. Toinen vieras muisteli äitiään, joka oli 30-vuotiaana halunnut lähteä yksin ”promeneeraamaan”, mutta sitä pidettiin liian kevytmielisenä niin vanhalle ihmiselle. Marjatta viittaa säätyläistön moraalikoodistoon, joka oli jo ajastaan jäljessä, mennyttä maailmaa. Tekstin ideana on kuitenkin suhteellistaa sitä, mitä vanhuus lopulta tarkoittaa: fyysinen ikä on aina näennäistä. Pakinasta ilmenee, että ”kultainen nuoruus” oli keväällä 1937 ylioppilasaineen aiheena. Marjatta toteaa: ”Olisi muuten hyvin mielenkiintoista tutustua niihin vastauksiin, mitä tämänkeväiset ylioppilaskokelaat ovat antaneet aineissaan, ’vastaako nimitys kultainen nuoruus todellisuutta?’ Vaikka mistäpä kokematon tietäisi, kuinka ihana voi elämän- ja työntäyteinen keski-ikä olla ja kuinka suloinen vanhuus.”³⁵

Nimimerkki Marjatan pakina ilmaisee kauniisti sen, että keski-ikä on paitsi ajanjakso, johon elämä johtaa, myös mielikuvitusta kirvoittava teema, jonka vaikutuksia vuoden 1937 ylioppilaskokelaat johdateltiin pohtimaan: se on kuvittelun, ehkä myös ennakkoluulojen ja stereotyyppien kohde, kuten pakinan yhteydessä julkaistu pilakuva korosti. Samalla pakina viittasi siihen, että menneisyydessä 28-vuotiasta pidettiin jo niin iäkkäänä, ettei tanssiminen ollut soveliaista. Tämän

vastakuvana kirjoitus nosti esiin iäkkäät Naisliiton aktiivit, jotka olivat säilyttäneet nuoruuden innostuksensa.

Hedvig Gebhardin lääke ajankulumisen kirousta vastaan olivat henkiset harrastukset, jotka pitivät ”sielun nuorena”. Epäilemättä Gebhard kuului sukupolveen, joka oli kokenut sääty-yhteiskunnan normit ja pyrkinyt niitä kyseenalaistamaan. Ajan kulkua ei pystynyt kumoamaan, mutta sitä vastaan saattoi taistella sekä korostamalla subjektiivista aikakäsitystä, omakohtaista kokemusta siitä, missä ”iässä” on, että tekemällä kaikkea sitä, mitä pidettiin keski-ikäiselle sopimattomana tai mikä toi mieleen nuoruuden tunteet ja kokemukset, ehkä nostalgisessakin hengessä.

Samaan aikaan kun keski-ikäistyminen muotoutui historiallisena ilmiönä, elämän jaksona, syntyi kysyntä sellaiselle viihteelle ja taiteelle, jossa katsottiin ajassa taaksepäin, ei ehkä vuosisatojen päähän, kuten 1800-luvun historiallisessa romaanissa, vaan vuosikymmenien taakse, aikaan, josta lukijoilla ja kokijoilla oli omakohtaisia muistoja. Kristian Elsterin romaani *Kultainen nuoruus* voidaan laskea tähän joukkoon. Samalla kun romaani oli pohdiskeleva esitys ensimmäisen maailmansodan jalkoihin jääneestä aatteellisuudesta, se antoi lukijalle mahdollisuuden ahaa-elämyksiin palauttamalla muistiin jo unohdettua ja antamalla mahdollisuuden elää uudelleen sekä mennyttä aikaa että omaa nuoruutta.

Toisen maailmansodan jälkeen kadotetun, kultaisen nuoruuden puhuttelua ovat olleet retrokulttuurin aallot. Kun ikäluokat astuivat keski-ikään, syntyi markkina aiempien vuosikymmenten musiikille, muodille ja harrastuksille. Sana ’retro’ on alun perin latinaa ja tarkoittaa taaksepäin suuntautuvaa. Retro-sanana on todettu yleistyneen 1960-luvun loppua kohti, ennen kaikkea ranskalaisessa muotialan keskustelussa. Suomalaisessa julkisuudessa retro nousi esille varsinaisesti vasta 1970-luvulla.³⁶ Mirja Bolgár kirjoitti vuonna 1977 siitä, miten Pariisin metron oli suunnitteilla Jugend-tyylinen ”retro”-asema.³⁷ Bolgárin Pariisin-kirje antaa ymmärtää, että retro ei ole aivan vielä jokapäiväistä kieltä, koska se on lainausmerkeissä. Samalla se kuitenkin paljastaa, että ranskalaisessa kaupunkisuunnittelussa ja arkkitehtuurissa retronäkökulma oli jo vahvasti läsnä. Aiempina vuosikymmeninä vanhaan palaamista kutsuttiin arkkitehtuurissa kertaustyyleiksi. Samoin postmoderni näkökulma painotti vanhojen elementtien tuomista osaksi modernia maailmaa.

Retrokulttuurin kasvualusta oli se demografinen kehitys, joka länsimaissa vaikutti kulutuskulttuurin muutoksiin. Toisen maailmansodan jälkeiset ikäluokat tulivat nostalgiaikään 1960- ja 1970-lukujen

kuluessa. Retroallot näyttävät kulkeneen kahden vuosikymmenen viiveellä: 1950-luvun nuorisokulttuurin revival koitti 1970-luvulla, kasaripop taas nousi parrasvaloihin 2000-luvun alussa.³⁸ Välttämättä retrossa ei kuitenkaan ole kyse vain ikäluokkaan kohdistuvasta markkinoinnista, sillä esimerkiksi 1970-luvun rockabilly-kulttuuri löysi yhtä lailla oman aikansa nuorison ja siten muodostui sillaksi sukupolvien välillä. Sittemmin menneisyyden paluuta on osattu jo odottaa ja ennakoida: *Etelä-Suomen Sanomat* kirjoitti vuonna 2007, vain seitsemän vuotta 1990-luvun päättymisen jälkeen: ”Aivan kuin ysäri olisi tekemässä paluuta...”³⁹

Vanhaan viittaaminen voi olla retrokulttuuria, tai ”vuosikymmenkulttuuria”, jossa vaikkapa 80-lukulaisuus nousee muoti-ilmioiksi, mutta onko sittenkään kyse taistelusta ajan kulkua vastaan? Menneisyyden kierrättämisen ja tuotteistamisen voi nähdä kulutuskulttuurin mekanismina, joka hyödyntää keski-ikäistymisen synnyttämää markkinarakoa. Se ei taistele ajan kulkua vastaan vaan hyödyntää sitä ja ehkä myös vahvistaa suloisen katkeraa tietoisuutta siitä, ettei mennyt enää palaa.

Valssin pyörteessä

Käsitykset keski-ikästä ja nuoruudesta ovat olleet – ja ovat edelleen – toisiinsa sidottuja. Ajatus kultaisesta nuoruudesta on keski-ikäistymisen ilmaus. Se, että nuoruuden aikakausi muuttuu kultaiseksi tai alkaa näyttää kultaiselta, merkitsee irtautumista nuoruudesta ja astumista keski-ikään. Ajan pyörteet palauttavat myös tämän tekstin alkupisteeseensä: suomalaisessa kulttuurissa nuoruuden ja keski-ikäisen välisen jännitteen vahvimpia ilmauksia on Kullervo Linnan säveltämä ”Kultainen nuoruus”. Laulun sanat ”Lapsena tuntenut murheita en...” ovat iskostuneet monen suomalaisen sukupolven muistiin.

Laulun taustalla oli Yleisradion toteuttama iskelmäkilpailu, johon kutsuttiin kymmenen tunnettua ja tuotteliasta säveltäjää. Lokakuun 29. päivänä 1949 kaikki kilpailun kappaleet esitettiin radiossa, ja yleisö sai äänestää suosikkinsa. Yleisradio halusi minimoida laulajan persoonan vaikutuksen yleisöäänestykseen ja valitsi Eero Väreeseen esittämään kaikki kilpailukappaleet. Lopulta Yleisradioon saapui 7 230 äänestysvastausta, joista *Uuden Suomen* raportoinnin mukaan yksi saapui Amerikasta ja toinen Ruotsista asti. Ylivoimaiseksi voittajaksi kohosi ”Kultainen nuoruus”, joka sai peräti 2 960 ääntä, 41 prosenttia kaikista äänistä. Kun tulokset julkaistiin, ilmeni, että Linnan sävellys sai ääniä enemmän kuin neljä seuraavaa sävelmää yhteensä. Toisen palkinnon nappasi Yrjö Saarnion ”Äidille laulan ma vain” ja kolmannen Toivo Kärjen ”Kulkurin kukka”, jotka olivat molemmat voittajan tapaan valsseja. Kaiken kaikkiaan kilpailuun oli lähetetty kuusi valssia, kaksi foxtrotia ja kaksi

tangoa.⁴⁰ Selvästi nimenomaan valssit olivat vuonna 1949 kuuntelijoiden mieleen. Voittaja oli otteeltaan ennen kaikkea reipas valssi, jossa lapsuuden murheista vapaata maailmaa muisteltiin enemmänkin iloisesti kuin tuskaisesti. *Suomen Sosialidemokraatti* kiinnitti tähän huomiota 15. joulukuuta esitellessään syksyn äänilevymerkkinä: ”Radion sävellyskilpailun voittaneesta Kullervo Linnan ’Kultaisesta nuoruudesta’ näyttää kehittyvän menekkikappale, mitä musiikkikauppiat pitävät pienoisena ihmeenä, koska mainittu valssi on duuri-valssi ja tähän saakka ovat valssimarkkinat olleet täysin mollivaltaisia.”⁴¹

Kuva 3.4. Kirjeenvaihtoilmoitus *Maaseudun Tulevaisuudessa* 16.11.1950.

Suomalaista iskelmäkulttuuria on yleisemminkin luonnehdittu mollivoittoiseksi, mutta ”Kultainen nuoruus” kutsui sodasta toipuvan Suomen radionkuuntelijat muistelemaan nuoruuttaan valoisissa tunnelmissa. Ehkä tällä valoisuudella oli tilausta siinä Suomessa, joka yritti suuntautua tulevaisuuteen jälleenrakennusajan hengessä. Sittenkin valssi on kaikunut paitsi radiossa myös tanssilavoilla ja lukemattomissa sukujuhlissa ympäri maata. Siitä tuli ylisukupolvinen menestystuote, jota hyräilivät nekin suomalaiset, jotka 1940-luvun lopulla olivat vasta lapsia.

Kuva 3.5. Pekka Kyytisen valokuva lavatansseista 1940-luvun lopulla. Soittamassa orkesteri nimeltä Sävel-pojat. Kuva: Antellin kokoelmat/Pekka Kyytisen kokoelma. Museovirasto.

Kun ”Kultaisen nuoruuden” säveltämisestä oli kulunut 25 vuotta, laulun ennennäkemätön menestys noteerattiin laajasti. *Länsi-Savo* uutisoi menestyksen otsikolla ”Ikivihreä 25-vuotias” ja totesi: ”Kovin pitkään ei Suomessa voi liikkua kuulematta valssia ’Kultainen nuoruus’. Sävel soi kahviloissa, krouveissa, radiossa ja monen monissa muissa paikoissa ja tilaisuuksissa.”⁴² Uutisessa todettiin edelleen, että Teoston asiakirjojen mukaan laulua oli vuoteen 1973 mennessä esitetty ”reippaasti yli 78 000 kertaa”. Laulu oli suosittu myös amerikansuomalaisten keskuudessa: sen oli englanniksi levyttänyt Kai Lind ja sanat oli laatinut ”floridalainen violisti ja kuoronjohtaja Karin Kahill”.⁴³ ”Kultaisen nuoruuden” suosio punoutui myös siihen, että niin moni suomalainen laulaja oli ottanut sen ohjelmistoonsa. Tunnetuin tulkki oli Olavi Virta, jonka levytys oli vuodelta 1961. Lauluyhtye Aikamiehet puolestaan tulkitsi kappaleen vuonna 1970.⁴⁴ Levytykset takasivat säännöllisen radiosoiton, mutta ne eivät yksistään selitä ”Kultaisen nuoruuden” menestystä. Teoston merkinnät sisältävät myös elävän musiikin esitystilaisuudet, joissa tanssiva kansa, niin keski-ikäinen yleisö kuin nouseva polvi, olivat paikalla. Joulukuussa 1975 Teosto laati Top 10 -listan kaikkien aikojen esitetyimmistä sävellyksistä, ja ”Kultainen nuoruus” oli kärkisijoilla ”Iltatuulen

viestin”, ”Tulipunaruusujen” ja ”Satumaan” rinnalla. Listalla oli myös tuoreempaa materiaalia, kuten Irwinin ”St. Pauli ja Reeperbahn”.⁴⁵

”Kultaisen nuoruuden” menestys ei jäänyt tähän. Samaan aikaan kun Berliinin muuri murtui, itäblokin romahdus alkoi ja Suomi oli siirtymässä nousukaudesta ennennäkemättömään lamaan, ”Kultainen nuoruus” oli Suomen esitetyin kappale kolmena peräkkäisenä vuonna 1989–1991.⁴⁶ Laulu puhutteli useita sukupolvia, niin keski-ikäistä kuin varttuneempaakin väkeä.

Valssin pyörteessä ”Kultainen nuoruus” loi hetkeksi yhteyden kadonneisiin nuoruuden päiviin ja rakensi valoisan energisesti siltaa menneisyyden ja nykyisyyden välille.

Lähdeluettelo

Sanoma- ja aikakauslehdet

Etelä-Suomen Sanomat 1950, 2003, 2007.

Filmiaitta 1931.

Haminan Lehti 1931.

Helsingin Sanomat 1923, 1928, 1939.

Hämeen Sanomat 1939.

Kristillisiä Sanomia 1850.

Länsi-Savo 1974.

Maan Sana 1939.

Maaseudun Tulevaisuus 1937.

Nuori kansa 1933.

Radiokuuntelija 1939.

Sanomia Turusta 1877.

Savon Sanomat 1932.

Suomen Sosialidemokraatti 1949.

Tie vapauteen 1933.

Työläisnaisten urheilulehti 1922.

Uusi Suomi 1949, 1977.

Åbo Underrättelser 1889.

Aikalaiskirjallisuus

De Musset, Alfred: *Vuosisadan lapsen tunnustus*. Suomentanut V. A. Koskenniemi. Ex Libris, Helsinki 1971 (1836).

Elster, Kristian: *Kultainen nuoruus*. Suomentanut Aukusti Simelius. Otava, Helsinki 1934.

Erasmus Roterodamus: *Cullainen Kiria – Nuorucaisten Tapain Sijwollisudest*. Näköispainos. Helmer Winter, Turku 1961 (1530/1670).

Reima, Vilho: *Itsekasvatuksen aakkosia*. Edistysseurojen Kustannus Oy, Helsinki 1918.

Toivelauluja 1. Fazer, Helsinki 1949.

Tutkimuskirjallisuus

Boym, Svetlana: "Nostalgia and Its Discontents", *The Hedgehog Review* 9 (2), 2007, 7–18.

Fischbach, Bernard & Waldteufel, Yves: *Émile Waldteufel: le Strauss français*. R. Hirlé, Strasbourg 1997.

Gendron, François: *Gilded Youth of Thermidor*. Translated by James Cookson. McGill-Queen's University Press, Montreal 1993

Guffey, Elizabeth E.: *Retro: The Culture of Revival*. Reaktion Books, London 2006.

Halvorsen, Tero: "Eero Väre", Pomus-tietokanta, <http://pomus.net/001453>, haettu 15.11.2020.

Johannisson, Karin: *Nostalgia. En känslas historia*. Bonnier, Stockholm 2001;

Marjanen, Jari J.: "Kullervo", Pomus-tietokanta, <https://pomus.net/001433>, haettu 15.11.2020.

Mason, Laura: *Singing the French Revolution: Popular Culture and Politics, 1787–1799*. Cornell University Press, Ithaca 1996.

Perämaa, Susanna: *Teosto 90*. Teosto, Helsinki 2018, <https://historia.teosto.fi/wp-content/uploads/Teosto-historiikki.pdf>, haettu 15.11.2020.

Ramsay, Anders: *Muistoja lapsen ja hopeahapsen I–II*. Suomentanut Knut Sarlin. WSOY, Porvoo 1908.

Salmi, Hannu: "'Ajan tomu' ja 'unhon kinos'. Muistamisen tuska sodanjälkeisessä suomalaisessa iskelmässä", *Arjen muisti ja unohdus. Jokapäiväinen elämä historian valoissa ja varjoissa*. Toim. Taina Syrjämaa. Historian laitoksen julkaisuja n:o 53. Turun yliopisto, Yleinen historia, Turku 1999, 15–31.

Salmi, Hannu: *Vuosisadan lapset. 1800-luvun kulttuurihistoria*. Turun yliopisto – kulttuurihistoria, Turku 2002.

Tietokannat

Google Ngram Viewer, <https://books.google.com/ngrams/>, haettu 15.11.2020.

Äänitetietokanta fono.fi, <http://www.fono.fi>, haettu 15.11.2020.

- ¹ ”Kultainen nuoruus”, *Toivelauluja I* 1949, 59.
- ² Ks. tarkemmin äänitetietokanta fono.fi, <http://www.fono.fi>, haettu 15.11.2020.
- ³ ”Kultainen nuoruus”, *Toivelauluja I* 1949, 59.
- ⁴ Halvorsen, Tero: ”Eero Väre”, Pomus-tietokanta, <http://pomus.net/001453>, haettu 15.11.2020; Marjanen, Jari J.: ”Kullervo”, Pomus-tietokanta, <https://pomus.net/001433>, haettu 15.11.2020.
- ⁵ ”Golden Youth”, Google Ngram Viewer, <https://books.google.com/ngrams/>, haettu 15.11.2020.
- ⁶ De Musset 1971 (1836), 19–20. De Musset’n teoksesta ks. lähemmin Salmi 2002, 9–14.
- ⁷ ”Golden Youth”, Google Ngram Viewer, <https://books.google.com/ngrams/>, haettu 15.11.2020.
- ⁸ ”Maa-papin mietteitä ja kertomuksia”, *Sanomia Turusta* 2.5.1877.
- ⁹ ”P. Raamatun arvo kristitylle”, *Kristillisiä Sanomia* 4.10.1850.
- ¹⁰ Erasmus Roterodamus 1961 (1530/1670).
- ¹¹ Ramsay 1908.
- ¹² Luukasa: ”Muistan äitini vanhan”, *Tie vapauteen* joulukuu 1933, 7.
- ¹³ Luukasa: ”Muistan äitini vanhan”, *Tie vapauteen* joulukuu 1933, 7.
- ¹⁴ Mason 1996, 133; Gendron 1993, 205.
- ¹⁵ Fischbach & Waldteufel 1997.
- ¹⁶ *Helsingin Sanomat* 17.2.1939; *Hämeen Sanomat* 18.2.1939; *Maan Sana* 19.2.1939; *Radiokuuntelija* 19.2.1939.
- ¹⁷ Reima 1918, 15.
- ¹⁸ Tiitus: ”Helsinkiläistä”, *Helsingin Sanomat* 8.1.1928.
- ¹⁹ Hesekiel: ”Isällisyyttä”, *Helsingin Sanomat* 30.6.1923.
- ²⁰ Norppanen: ”Ajattelemisen aihetta puolella jos toisellakin”, *Haminan Lehti* 21.5.1931.
- ²¹ Lazuli: ”Marlene Dietrich on nykyajan Maria Magdalena”, *Filmiaitta* 13/1931, 12.
- ²² Havia, Ilmari: ”Moraaliseikkojen umpisolmuja”, *Etelä-Suomen Sanomat* 28.5.1950.
- ²³ ”Kultainen nuoruus”, *Toivelauluja I* 1949, 59.
- ²⁴ Johannisson 2001; Boym 2007, 7–18.
- ²⁵ Johannisson 2001.
- ²⁶ Heinrich Obersteiner: ”Sinnessjukdomar”, *Åbo Underrättelser* 19.9.1889.
- ²⁷ Havainto perustuu nostalgiaviitteisiin suomalaisessa sanoma- ja aikakauslehdissä 1890-luvulla. Ks. lähemmin <https://digi.kansalliskirjasto.fi/search?query=nostalgia&startDate=1889-01-01&orderBy=DATE>, haettu 15.11.2020.
- ²⁸ Sommarberg, Aino: ”Kultainen nuoruus”, *Työläisnaisten urheilulehti* 8/1922, 98.
- ²⁹ Elster 1934.
- ³⁰ Juhani: ”Hellettä”, *Savon Sanomat* 26.7.1932.
- ³¹ ”Onko nuoriso nykyään huonompaa kuin entisaikaan? Nuorten ajatuksia asiasta”, *Nuori kansa* 5/1933, 39–40.
- ³² Salmi 1999, 15–31.
- ³³ Marjatta: ”Naisiasianaisia”, *Maaseudun Tulevaisuus* 13.4.1937.
- ³⁴ Marjatta: ”Naisiasianaisia”, *Maaseudun Tulevaisuus* 13.4.1937.
- ³⁵ Marjatta: ”Naisiasianaisia”, *Maaseudun Tulevaisuus* 13.4.1937.
- ³⁶ Guffey 2006.
- ³⁷ Bolgár, Mirja: ”Pariisin päiviä”, *Uusi Suomi* 15.4.1977.
- ³⁸ Kasaripop-sana löytyy digitoitujen suomalaisten sanomalehtien kokoelmasta ensimmäisen kerran vuonna 2003. Ks. esim. Hynninen, Jarno: ”Kumarrus kasaripopille”, *Etelä-Suomen Sanomat* 11.7.2003.
- ³⁹ ”Rockin kylmä sota”, *Etelä-Suomen Sanomat* 14.12.2007.
- ⁴⁰ ”Kullervo Linna radion iskelmäkilpailun voittaja”, *Uusi Suomi* 14.11.1949.
- ⁴¹ ”Tshaikovskin sävelet ja ’Jätjän jenkka’ syksyn konsertti- ja tanssimusiikin äänilevyosuus”, *Suomen Sosialidemokraatti* 15.12.1949.
- ⁴² ”Ikivihreä 25-vuotias”, *Länsi-Savo* 23.11.1974.
- ⁴³ ”Ikivihreä 25-vuotias”, *Länsi-Savo* 23.11.1974.
- ⁴⁴ ”Kultaisen nuoruuden” levytystiedot äänitetietokannassa Fono.fi, <http://www.fono.fi>, haettu 15.11.2020.
- ⁴⁵ Teoston tiedot, ks. tarkemmin Perämaa 2018, 6.
- ⁴⁶ Teoston tiedot, ks. tarkemmin Perämaa 2018, 7.